

آمایش سرزمین؛ ژئوپلیتیک و توسعه

آمایش سرزمین به معنای برنامه‌ریزی برای توزیع بهینه‌ی فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی در سطح مناطق مختلف کشور، با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌های زیست‌محیطی، اقتصادی و جغرافیایی است. این مفهوم در اصل به دنبال برقراری تعادل میان منابع، جمعیت و فعالیت‌هاست تا از تمرکز بیش از حد در برخی مناطق جلوگیری شود و توسعه‌ای متوازن و پایدار شکل گیرد. اما آیا این برنامه‌ریزی در ایران به درستی اجرا شده است؟ و آیا ظرفیت‌های منحصربه‌فرد ژئوپلیتیکی کشور، در این برنامه‌ریزی به طور کامل لحاظ شده است؟

ایران از موقعیت ژئوپلیتیکی منحصربه‌فردی برخوردار است. همسایگی با ۱۵ کشور، دسترسی به دو پهنه آبی استراتژیک خلیج فارس و دریای خزر، و قرار گرفتن در مسیر کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی، از جمله عواملی هستند که فرصت‌های بسیاری را برای توسعه‌ی اقتصادی و تعاملات تجاری فراهم می‌کنند. علاوه بر این، منابع عظیم نفت و گاز، ایران را به یکی از مهم‌ترین بازیگران انرژی در منطقه و جهان تبدیل کرده است. اما با وجود این ظرفیت‌های استثنایی، بسیاری از مناطق کشور، به ویژه مناطق مرزی و محروم، همچنان در توسعه‌ی متوازن سهیم نشده‌اند و این خود نشان‌دهنده‌ی چالش‌هایی در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین است.

یکی از مشکلات اساسی در ایران، تمرکز بیش از حد فعالیت‌های اقتصادی و جمعیتی در کلان‌شهرها و بی‌توجهی به ظرفیت‌های مناطق دیگر است. این تمرکز، علاوه بر ایجاد فشار بر زیرساخت‌های شهرهای بزرگ، موجب تخلیه‌ی ظرفیت‌های بالقوه مناطق کمتر توسعه‌یافته نیز شده است. از سوی دیگر، ظرفیت‌های مناطق مرزی ایران که می‌توانند به کانون‌هایی برای تجارت، ترانزیت و همکاری‌های منطقه‌ای تبدیل شوند، به دلیل نبود زیرساخت‌ها و برنامه‌ریزی مناسب، بلااستفاده مانده‌اند.

موضوع آمایش سرزمین در اسناد بالادستی ایران از اهمیت زیادی برخوردار بوده و در سیاست‌های کلی نظام و برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه، بارها بر آن تأکید شده است. با این حال، بررسی دقیق سند ملی آمایش سرزمین نشان می‌دهد که این سند با چالش‌های جدی روبروست. نخست آنکه در این سند، هیچ تعریف مشخص و دقیقی از آمایش سرزمین ارائه نشده است. سه عنصر کلیدی آمایش شامل فعالیت، جمعیت و محیط زیست نیز به طور مشخص و جامع در این سند لحاظ نشده‌اند. این ضعف مفهومی، باعث شده است که متن سند پر از عبارات کلی و فاقد تعاریف عینی و عملیاتی باشد. از سوی دیگر، بازه‌ی زمانی مشخص، دستگاه‌های مسئول، و منابع مالی لازم برای تحقق اهداف این سند نیز به طور دقیق تعریف نشده‌اند و این ابراهام‌ها، اجرای موفقیت‌آمیز آن را با دشواری همراه کرده است. حال، پرسش این است که برای بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های کشور و رفع کاستی‌های موجود، چه باید کرد؟

در نشست این هفته‌ی آکادمی دانایان، تلاش خواهیم کرد با بررسی دیدگاه‌های کارشناسان، به این موضوع بپردازیم که چگونه می‌توان آمایش سرزمین را به ابزاری کارآمدتر برای توسعه ملی تبدیل کرد و از ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی کشور در این مسیر بهره‌برداری بهتری انجام داد. از همراهی شما سپاسگزاریم.

تهران، خیابان ملاصدرا،
خیابان شیرازی شمالی، کوچه
زاینده رود غربی، پلاک ۳
۰۲۱-۸۴۰۰۸

www.danayan.com